

TELEMARK
FYLKESKOMMUNE

Strategi for voksenopplæringen i Telemark

Gjeldende fra 2014

Innledning

Hovedutvalget for kompetanse vedtok høst 2013 å utarbeide en strategiplan for voksenopplæringa i Telemark. Denne planen skal settes inn i den kommende regionale planen for oppvekst og kompetanse som skal utarbeides som det er beskrevet i Regional planstrategi «Bærekraftige Telemark» 2012-2016.

Videregående opplæring for voksne er et viktig satsingsområde:

- Fordi mange voksne etter loven har rett til slik opplæring, jf. opplæringsloven § 4A-3

Vaksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarande, men som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, har etter søknad rett til vidaregåande opplæring. Første punktum gjeld vaksne frå og med det året dei fyller 25 år. Opplæringa for vaksne skal tilpassast behovet til den enkelte. Retten kan oppfyllest mellom anna ved fjernundervisningstilbod.

Vaksne som har rett til vidaregåande opplæring har rett til vurdering av realkompetansen sin og til kompetansebevis. Personar som ikkje har rett til vidaregåande opplæring, skal få vurdert realkompetansen sin om dei blir vist til dette av kommune eller Arbeids- og velferdsetaten. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

Fylkeskommunen skal gi kompetansebevis på grunnlag av realkompetansevurdering på vidaregåande opplærings nivå.

- Fordi voksenopplæring/kompetanseheving har et stort potensiale for vekst, både for den enkelte og for samfunnet. Stikkord vil være livslang læring, omstillingsbehov, generelt lavt utdanningsnivå i Telemark, negative sosialindikatorer, behov for kompetanse i bedrifter og kommuner og folkehelseperspektivet.

Voksenopplæringstiltak vil være et bidrag til planstrategien, hvor det blant annet står:

Telemark er avhengig av gode bo- og arbeidsmarkedsregioner. Vi arbeider for å bli attraktive som bosted, bedriftssted og besøkssted. For å oppnå dette er det viktig å ha sterke bysentra og et nettverk av levedyktige tettsteder som fyller ulike roller i hver region. Trygge lokalsamfunn, god folkehelse og tilgjengelighet for alle, attraktive bomiljø med nærfriluftsliv, gode offentlige tjenester, kultur, opplevelser og fritidstilbud, handel og servicetilbud, gode næringsmiljø og effektive og miljøvennlige samferdselsløsninger er grunnleggende for livskvalitet og et bærekraftig Telemark.

Telemark fylkeskommune har valgt å avgrense Strategiplan for voksenopplæring til å gjelde videregående opplæring, men ser også behov for videreutvikling av planer for å gjelde voksnes muligheter innen fagskole/høyskole basert på næringsutvikling lokalt, og behov for kompetanse i Telemark. Dette må gjøres i samarbeid med flere aktørene, jmf. blant annet Regional plan for oppvekst og kompetanse.

Kommende regional plan for oppvekst og kompetansene vil trolig ha et videre fokus. Planen vil bli vedtatt av fylkestinget i løpet av 2015.

Innhold

Innledning	3
1. Rammebetingelser	5
1.1 Utdanningsnivå og befolkning	5
1.2 Organisering av voksenopplæringa i Telemark fylkeskommune	6
1.3 Organisering av voksenopplæring i andre fylker	6
1.4 Opplæringstilbud	7
1.5 Økonomi	8
2. Hovedutfordringer	8
2.1 Fullføring av opplæringsløp	8
2.2 Informasjon og veiledning	9
2.3 Søknadsprosessen	9
2.4 Realkompetansevurdering	9
2.5 Opplæringstilbud	10
2.6 Økonomi	10
3. Visjon	10
4. Strategiske satsningsområder	10
4.1 Informasjon og utdanningsveiledning	11
4.2 Søknadsprosessen	11
4.4 Opplæringstilbudet	11
5 Oppfølging av strategien	12

1. Rammebetingelser

Begrepet voksenopplæring omfatter formell, ikke-formell og uformell læring.

Læringen foregår i utdanningssystemet, i arbeidslivet, i studieforbund og fjernundervisning, i det sivile samfunns mange ulike typer lag og organisasjoner.

Voksenopplæringen skal imøtekomme individuelle opplærings- og utviklingsbehov, ivareta samfunnets og næringslivets kompetansebehov samt dekke regionale utviklingsbehov.

Den formelle styringen av voksenopplæringen i Norge er delt. Voksenopplæringen er hjemlet i ulike lovområder som opplæringsloven, lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere, voksenopplæringsloven og lov om høyere utdanning. Flere departementer, som Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Arbeids- og Inkluderingsdepartementet, er derfor involvert i styringen av voksenopplæringsfeltet.

Utdanning er nært knyttet til kvalifisering for aktivt å delta i samfunnslivet. Utdanning bidrar også til å utvikle det hele menneske og gir gevinster på mange felt, inkludert bedre helse. For minoritetsspråklige er utdanning også en viktig del av integreringen i samfunnet.

Når det gjelder voksenopplæring på videregående nivå, er det fylkeskommunen som har plikt til å sørge for dette. Det følger av opplæringsloven.

Fylkeskommunens har ansvar for å:

- Gi informasjon og veiledning om utdanningsveier, rettigheter og muligheter i videregående opplæring, høyere utdanning og muligheter for arbeid.
- Vurdere realkompetanse i samarbeid med fagpersoner
- Gi tilbud om fleksible opplæringsløp tilpasset voksnes behov og realkompetanse
- Tilby realkompetansevurdering til voksne når enkeltpersoner, NAV, eller kommuner ønsker det.
- Ha kvalitet på voksenopplæringstilbudene
- Gi opplæring til ansatte i voksenopplæringen

1.1 Utdanningsnivå og befolkning

I henhold til tall fra KOSTRA har andelen nordmenn over 16 år med grunnskoleutdanning som høyeste utdanningsnivå nasjonalt har gått ned fra 45,8 % i 1985 til 28,2 % i 2012.

I Telemark har 31,1 % av befolkninga grunnskoleutdanning som høyeste nivå og 45,3 % videregående utdanning som høyeste nivå.

Telemark ligger under landsgjennomsnittet når det gjelder høyere utdanning. 19 % av befolkninga i Telemark har utdanning på universitets- og høyskolenivå (kort – t.o.m. 4 år) mot 22,1 % på landsbasis. 4,5 % har utdanning på universitets- og høgskolenivå (lang – mer enn 4 år) mot 7,7 % på landsbasis.

Utdanningsnivået i Telemark reflekterer på mange vis næringsstrukturen i fylket, med fagarbeidere innen industri og primærnærings. Endring i næringsstruktur og nedlegging av industriarbeidsplasser krever omstilling som gir et større behov for voksenopplæring.

I følge SSBs fremskrivningsrapport om behov for utdanning fra 2013 viser stor mangel på fagutdannede frem mot 2030, slik som personer med utdanning innenfor bygg- og anleggsgfag. Den viser også at mye av den høyere utdannede arbeidskraften i offentlig sektor i Norge trengs innenfor utdanning og helse. Det tyder på at det blir knapphet både på lærere og sykepleiere frem mot 2030. Videre viser fremskrivningene et overskudd av arbeidskraft utdannet i samfunnsfag, jus, økonomiske og administrative fag og humanistiske og estetiske fag. SSB forklarer dette overskuddet med at utdanningskapasiteten for disse gruppene ble kraftig utvidet på 90-tallet. NAV Telemark sin bedriftsundersøkelse fra høsten 2013 rapporterer også om mangel på faglært arbeidskraft. Den estimerte mangelen i bedriftsundersøkelsen er stor for blant annet energimontører, anleggsmaskinførere, sveisere, tømrere og snekkere.

1.2 Organisering av voksenopplæringa i Telemark fylkeskommune

Det administrative arbeidet knyttet til voksenopplæringa i Telemark fylkeskommune har vært utført av én eller flere saksbehandlere i administrasjonene. Ressursbruken har siden 2006 variert mellom 1,75 og 1 årsverk. Den er nå på 1,5 årsverk. Arbeidsoppgavene knyttet til dette området er: Innsøkingssentral, informasjon, veiledning og individuell tilpassing, kursadministrasjon for eksterne praksiskandidatkurs og realkompetanse sentral, økonomistyring, oppretting av klasser og kurs, samarbeid med eksterne aktører, klagebehandling, rapportering og politisk saksbehandling.

Noen av de videregående skolene har en viktig rolle i organiseringa og gjennomføring av kurs, samt veiledning. Dette har de siste årene i hovedsak vært følgende av våre videregående skoler: Skien, Croftholmen, Kragerø, Lunde og Notodden, Nome og Vest-Telemark. Søkerne kan søke seg direkte inn til de faste voksenopplæringstilbudene som finnes ved disse skolene. Tilbudene har stort sett vært innen helse og oppvekstfag og generell studiekompetanse.

Karrieresenter Telemark (KST) tilbyr individuell karriereveiledning til alle over 19 år i Telemark. Voksenopplæringa i Telemark (VIT) og KST har hatt et samarbeid siden etableringen av KST i 2006, og arbeider nå for å videreutvikle samarbeidet slik at KST kan bidra på best mulig måte med sine tjenester ovenfor VIT sin målgruppe.

Slik voksenopplæringa er organisert i Telemark kan en person ha vært innom flere instanser før de finner frem til den informasjon, veiledning og eventuelt får et tilbud om opplæring. Dette er ikke en gunstig for den enkelte søker, eller for arbeidslivet som har behov for informasjon og veiledning om videregående opplæring for voksne.

1.3 Organisering av voksenopplæring i andre fylker

Voksenopplæringsområdet er ulikt organisert rundt i de ulike fylkeskommunene. Mange fylkeskommuner har opprettet Karrieresentere eller ressursentere i regioner i fylket der enkeltpersoner eller bedrifter og kommuner kan henvende seg for informasjon, veiledning, kartlegging, realkompetansevurdering og tilbud om kurs og kompetansehevingstiltak.

Oppland fylkeskommune er en av de fylkeskommunene som muligens har det bredeste tilbudet av tjenester til befolkningen innen dette området. De har opprettet Karriere Oppland som består av

seks karrieresenter fordelt på regioner. Innbyggerne får her tilbud om ulike typer veiledning for kvalifisering og opplæring. Karrieresenterne tilrettelegger for fleksible og desentrale opplæringstilbud på videregående, fagskole og høyskolenivå.

En slik organisering gir et godt og desentralisert tilbud både til den enkelte søker og til arbeidslivet i regionen.

1.4 Opplæringstilbud

Telemark fylkeskommune har i en årrekke gitt tilbud om nettstøttet opplæring ved Notodden ressurscenter innen fellesfagene som gir generell studiekompetanse. I tillegg har de hatt kurs innenfor service og samferdsel og helse og oppvekstfag.

Ved Skien videregående skole er det tilbud om fellesfag til generell studiekompetanse. Norsk synes å være det vanskeligste faget for de minoritetsspråklige voksne elevene. Skien videregående skolene rapporterer at ca.50% stryker på tilpassa norskeksamen. Noen av de elevene som ønsker det, gir skolen mulighet til å ta norsk to ganger dersom skolen har ledige plasser på neste kurs. Ved Kragerø vgs. har tilbudt generell studiekompetanse og helsearbeiderfag. Helsearbeiderfag har ikke vært et tilbud de to siste årene. Generell studiekompetanse har i hovedsak blitt gjennomført ved Læringscenteret i kommunen, der Kragerø vgs benytter egne lærere fra videregående og lærere fra læringscenteret. På Vest Telemark videregående har de tilbud om noen fag innen generell studiekompetanse.

På Lunde vgs., Croftholmen vgs. og har det vært tilbud om helsearbeiderfag.

For perioden 2010 til 2014 har Croftholmen vgs. hatt halvårlig inntak. Tidligere var det en høy gjennomføringsgrad. Med stadig økende andel minoritetsspråklige har gjennomføringsgraden vært synkende. En årsak er manglende norskspråklig kompetanse ved inntak. Croftholmen vgs. ga minoritetsspråklige mulighet til å ta programfagene på Vg1 og Vg2 over 1 ½ år i stedet for 1 år. Dette medførte at flere minoritetsspråklige gjennomførte. Lunde videregående skole har gitt de minoritetsspråklige ekstra undervisning i helsespråk.

Søve videregående skole har tilbud om Agronom utdanning. Disse kursa har gått over to år og er delfinansiert gjennom prosjektmidler fra landbruksdepartementet. De fleste av deltakerne på disse kursene har ikke voksenrett.

I Telemark har voksenopplæringa betalt kursavgiften for voksne søkere med rett som ønsker Vg3 eksamens forberedende kurs gjennom studieforbunda, eller har tilbudt slike kurs ved egne videregående skoler. Dette er kurs som ikke er å regne som opplæring etter opplæringsloven, men kursa er godt egnet for de som har lang og bred praksis innen et fag, og ønsker å fremstille seg til fag-/svenneprøve som praksiskandidat. I 2012 gikk 25 % av budsjettet til slike kurs.

Tabellen under viser den økende søkermassen inn i voksenopplæring de siste årene

Periode	Søkt opplæring eller realkompetanse-vurdering
01.10.2013-15.04.2014	406 (søkere i en periode av 6 ½ måneder)
01.10.2012-30.09.2013	628
01.10.2011-30.09.2012	556
01.10.2010-30.09.2011	468
01.10.2009-30.09.2010	527

I tillegg til voksenopplæringstilbudet får hvert år rundt 35 voksne tilbud innen det ordinære skoletilbudet.

I 2013 avla 78 voksne lærlinger over 25 år, og 218 praksiskandidater fag-/svenneprøve.

1.5 Økonomi

Den økonomiske rammen for voksenopplæringsområdet har ikke økt i takt med prisutvikling eller behovet. Telemark fylkeskommune har i dag økende antall søkere og flere av disse er minoritetsspråklige som trenger ekstra tilpassing. Regnskapet viser følgende for ansvar 2214 Voksenopplæring i Telemark fylkeskommune:

År	Sum kostnad
2009	9,6 millioner
2010	8,1 millioner
2011	8,4 millioner
2012	9,9 millioner
2013	9,9 millioner
2014 (budsjett)	9,4 millioner

Det er i 2014 et historisk lite opplæringstilbud tilrettelagt for voksne. For å kunne ivareta søkere med rett, er det nødvendig at tilbudet økes. Telemark fylkeskommune må de kommende årene vurdere hvordan og om den økonomiske rammen til voksenopplæring kan økes.

2. Hovedutfordringer

Dette kapitlet tar for seg de største utfordringene til Telemark fylkeskommune innen voksenopplæringsområdet.

- Få flere til å fullføre opplæringsløp
- Informasjon og veiledning
- Søknadsprosessen
- Realkompetansevurdering
- Opplæringstilbudet
- Økonomi

2.1 Fullføring av opplæringsløp

Voksne som gjennomfører planlagt utdanning gjør det med gode resultat, men det er altfor mange som avbryter utdanninga.

I følge KOSTRA-tall er andelen voksne i videregående opplæring som hadde bestått i løpet av 3 år:

År	Telemark	Landsbasis
2011	54,4 %	51,2 %
2012	52,4 %	47,6 %

Det er et mål at andelen som består øker.

I årene fremover blir det viktig å få til en best mulig kvalitet i og tilrettelegging av voksenopplæringstilbudet. Mange minoritetsspråklige har dårlige norskkunnskaper og trenger ekstra tilrettelegging i opplæringen. Dette er noe de ikke har rett til, men som vil øke gjennomføringen. Det er viktig at fylkeskommunen samhandler med voksenopplæringen i

kommunene om dette. Voksne søkere skal gjennomføre skriftlig eksamen. Dette krever kompetanse i skriftlig fremstilling. Mange har ikke grunnleggende ferdigheter i tilstrekkelig grad.

2.2 Informasjon og veiledning

God informasjon og utdanningsveiledning er viktig for å oppnå at flest mulig starter et «riktig» opplæringsløp og at de deretter fullfører.

De skolene som har direkte inntak til sine kurs, mener at de har for dårlig tid og for lite ressurser til informasjon, veiledning og realkompetansevurdering. Denne oppgaven har behov for mer ressurser og kompetanse.

Det har de siste årene vært et økende antall minoritetsspråklege søkere. De fleste kjenner lite til det norske skole- og utdanningssystemet og har ofte manglende norskkunnskaper. Det er en stor utfordring å veilede denne gruppen søkere. Behovet for mer kunnskap om kultur og hvordan kultur påvirker menneskets adferd og valg, er derfor stor for de som jobber med veiledning.

Karrieresenteret i Telemark tilbyr karriereveiledning til personer i alderen 19 år og oppover. Karriereveiledning handler om å ha en profesjonell samtalepartner som kan hjelpe den enkelte med å ta valg for egen utvikling enten det gjelder jobb, ønske om omskolering eller mer utdanning. Veiledningen på Karrieresenteret er i hovedsak generell, og dekker derfor ikke de voksnes behov for yrkes- og utdanningsveiledning.

Veiledning av voksne som ønsker videregående opplæring gis i dag i hovedsak av skolene og rådgivere i administrasjonen. Modellen under viser fasene i realkompetansevurdering. Den første fasen består av veiledning og avklaring. Denne fasen starter når den voksne tar kontakt med fylkeskommunen. Den voksne kan ta kontakt fordi hun eller han ønsker videregående opplæring og/eller ønsker å bli realkompetansevurdert for å få dokumentert sin kompetanse i et fag. I denne fasen veileder fagpersonen den voksne slik at det blir klart hva som er formålet med realkompetansevurderingen, og hvilken sluttkompetanse som vurderingen skal gjøres mot. Resultatet av denne fasen er avgjørende for de påfølgende fasene. God veiledningskompetanse er derfor også viktig.

2.3 Søknadsprosessen

På de faste tilbudene går søknaden til skolen som har tilbudet. Søkere som ønsker en utdanning utenfor de annonserte tilbudene blir saksbehandlet i administrasjonen. En ønsket situasjon er at det søkes til et sted. Dette vil gi en bedre oversikt. For at Telemark fylkeskommune skal fylle sin forpliktelse overfor voksne, er det viktig å fylle kursene i størst mulig grad med rettssøkere. Dette vil gi rom for flere kurstilbud. I dagens situasjon er det ikke vanskelig å fylle kursene med rettssøkere, da tilbudet er strammet inn.

2.4 Realkompetansevurdering

Fra innføring av Kunnskapsløftet i 2006 har det vært en betydelig nedgang i antall realkompetansevurderinger i Telemark. Våren 2014 har Utdanningsdirektoratet utarbeidet nasjonale retningslinjer for området. Disse retningslinjene viser til at alle som søker voksenopplæring skal få

tilbud om realkompetansevurdering. Det er også tydeliggjort hvordan vurderingen skal gjennomføres innenfor rammene i regelverket, for å få en god kvalitet og praksis i fylkene.

I henhold til de nasjonale retningslinjene må det utarbeides et godt system slik at den voksne kan få godkjent sin realkompetanse. Fagpersoner, det vil si lærere og eventuelt andre fagpersoner, må få opplæring i å utføre realkompetansevurdering. Kostandene til realkompetansevurdering skal kunne håndteres innenfor rammen til voksenopplæringsområdet, da realkompetansevurdering skal gi en gevinst i forhold til redusert behov for opplæring.

2.5 Opplæringstilbud

Voksenopplæringstilbudet har de siste årene i hovedsak vært generell studiekompetanse, helse og oppvekstfag, samt noen få kurs innen service og samferdsel. Vi har behov for et mer variert tilbud som også innen flere yrkesfag. Tilbud som samsvarer med arbeidslivets behov og søkeres ønsker.

2.6 Økonomi

Voksenopplæringen har hatt en begrenset økonomisk ramme, og derfor ikke gitt rom for et bredt tilbud. Da den totale økonomiske rammen for Telemark fylkeskommune reduseres de kommende årene er økonomi en utfordring. De konkrete prioriteringer må foretas i mål og budsjett dokumentet (MOB) og langtidsprioriteringsdokumentet (LTP).

3. Visjon

Telemark fylkeskommune har følgende visjon for voksne i videregående opplæring:

**Alle voksne som ikke har fullført videregående opplæring skal få tilbud.
Det skal også tilstrebes å gi tilbud til søkere uten rett.**

Formålet med strategien er å peke ut kursen for de kommende årene. Strategien skal bidra til at antallet som har fullført videregående opplæring øker. Det er viktig med et fleksibelt og variert tilbud som er tilgjengelig der etterspørselen er.

Mål:

Få flere voksne til å fullføre og bestå videregående opplæring.

Delmål:

Vi skal:

- ha tilgjengelig og god informasjon om voksenopplæring.
- tilby god og tilgjengelig yrkes- og utdanningsveiledning.
- tilby realkompetansevurdering til de som ønsker det.
- tilby tilrettelagte og fleksible opplæringsløp.
- få til bedre samordning av de forskjellige opplæringstiltakene i fylkeskommunen.

4. Strategiske satsningsområder

Med bakgrunn i de utfordringer og mål som Telemark fylkeskommune har innen voksenopplæringsområdet fremstår punktene under som de viktigste satsningsområdene.

- Informasjon og utdanningsveiledning
- Søknadsprosessen
- Realkompetansevurdering
- Opplæringstilbudet

4.1 Informasjon og utdanningsveiledning

God informasjon og veiledning om opplæringstilbud, og hva som kreves for å kunne fullføre og bestå opplæringen, vil kunne gjøre flere forberedt på de utfordringer som de møter.

Informasjon om tilbudet innen voksenopplæring skal settes i et system for hele Telemark fylkeskommune. Kurstilbudet skal ha en felles markedsføring.

Veiledning må koordineres og samordnes bedre. Spesielt gjelder dette hvilken rolle skolene som har mange faste kurs skal ha innen veiledning. Dette må også ses på i forhold til fasene i realkompetansevurdering. Det er et behov for kompetanseheving av veiledere innen voksenopplæring om kultur og hvordan kultur påvirker menneskets adferd og valg for å kunne gi beste mulig veiledning til minoritetsspråklige søkere.

4.2 Søknadsprosessen

Søknadsprosessen til den enkelte videregående skole med faste kurs fortsetter som nå. Det er ønskelig å ha en effektiv og god håndtering av søknadene, slik at tilbudet blir optimalt. Det skal innføres korte månedlige nettmøter mellom aktørene i Telemark fylkeskommune fra høsten 2014. Erfaringer fra nettmøtene vil danne grunnlaget for hvordan dette området bør videreutvikles for å sikre god informasjon og veiledning, samt om søkeprosessen skal samles til en felles behandling.

Det tas sikte på en felles søknadsfrist til de faste tilbudene for å kunne koordinere disse bedre. Dette fører også til mer forutsigbarhet for den enkelte søker, og for skolene som skal planlegge opplæringen. Det er et mål å fylle kursene i størst mulig grad.

Det bør utredes muligheter for å samle flere oppgaver og støttefunksjoner på en eller færre skoler, ressurscenter eller i sentraladministrasjonen. Dette for å sikre god kvalitet og effektiv ressursbruk.

4.3 Realkompetansevurdering

For å kunne gi et godt tilbud om realkompetansevurdering til alle som ønsker og har behov for det, må det være fagpersoner på skolene som kan utføre realkompetansevurdering. Det må også utarbeides lokale retningslinjer, og lages et system/verktøy for de som skal gjennomføre realkompetansevurderingen. Det må også igangsettes kompetansehevingstiltak av fagpersonene.

4.4 Opplæringstilbudet

Realkompetansevurdering blir et viktig verktøy for å kunne kartlegge den enkeltes behov for restopplæring. Opplæringen må tilrettelegges slik at den enkelte får tilbud om nødvendig restopplæring.

De voksenes rett til videregåendeopplæring skal ivaretas på en forsvarlig måte. Det skal årlig være et variert og tilrettelagt tilbud ved flere videregående skoler i fylket. Målet om sluttkompetanse skal være styrende. Fleksible og tilrettelagt løp for voksne i forhold til den enkeltes behov, tid og sted

for opplæringen vil også ha betydning for om de voksne fullfører utdanningen.

Spesielle tiltak bør iverksettes for de minoritetsspråklige med manglende norskkunnskaper.

Praksiskandidatkurs for de som har lang praksis innen et fag kan være et riktig tilbud for noen. Disse kursene er ikke opplæring etter opplæringsloven, men et ekstra tilbud. På grunn av trange økonomiske rammer vil søkere som ønsker slike kurs i utgangspunktet selv bære kostnaden. I tilfeller der praksiskandidat ordningen er en god løsning for å nå målet om fullført videregående opplæring, kan fylkeskommunen vurdere å igangsette dette.

Telemark fylkeskommune skal også tilstrebe å gi en opplæring til voksne uten rett. Spesielt nevnes søkere med videregående utdanning fra utlandet, som mangler fag for å kunne komme inn på høyere utdanning i Norge. En gruppe som også er aktuell er personer som har fylt 23 år og som kan benytte seg av inntak til høyskoleutdanning med 23/5 regelen.

Telemark fylkeskommune skal bidra til å gi et opplæringstilbud i samsvar med arbeidslivets behov, f. eks ved bedriftsnedleggelse eller store omstillingsbehov. Viktige samarbeids partnere innen dette arbeidet er NAV, opplæringskontor, kommuner og bedrifter.

Det er behov for kompetanseheving innen voksenpedagogikk og migrasjonspedagogikk.

5 Oppfølging av strategien

Oppfølgingen av strategiplanen skal innarbeides i allerede eksisterende styringsdokumenter som Langtidsprioriteringer (LTP) og Mål- og budsjett (MOB). Hensikten er å sikre at tiltak understøtter strategien, eksempelvis gjennom:

Område	Tiltak
Realkompetansevurdering	Rekruttere fagkonsulenter for å utføre realkompetanse. Utarbeide et godt verktøy og gi opplæring til fagkonsulentene
Organisering	Utrede muligheten for å samle flere oppgaver og støttefunksjoner på en eller færre skoler/ressurssenter eller i sentraladministrasjonen.
Kompetanseheving	Kompetanseheving av lærere innen voksenpedagogikk. Kompetanseheving av lærer innen bruk av metoder i opplæring av minoritetsspråklige.

